

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, старшого дослідника Політанського В'ячеслава Станіславовича – на дисертацію Чернікової Олени Сергіївни на тему: «Адміністративний захист міграційних прав людини у діяльності судових та правоохоронних органів України», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність теми дослідження. Одним із ключових критеріїв наукової значущості дослідження, яке претендує на здобуття наукового ступеня, є актуальність обраної тематики. У цьому контексті тема дисертаційної роботи Чернікової Олени Сергіївни «Адміністративний захист міграційних прав людини у діяльності судових та правоохоронних органів України» беззаперечно відповідає вимогам сучасної правової науки та публічної практики, оскільки порушує складну, міждисциплінарну, а водночас суспільно важливу проблематику.

Актуальність дослідження зумовлена трансформаційними процесами, які відбуваються в Україні у контексті воєнного стану, стрімкого зростання обсягів внутрішньої та зовнішньої міграції, а також необхідності гармонізації вітчизняного законодавства із правом Європейського Союзу у сфері захисту прав людини. Проблематика ефективного захисту міграційних прав потребує науково обґрунтованих механізмів реалізації, насамперед через діяльність судових та правоохоронних органів, які відіграють провідну роль у забезпеченні дотримання законності в умовах міграційної напруги.

Авторка роботи переконливо аргументує, що нині в умовах збройної агресії проти України понад 11 мільйонів осіб опинилися в ситуації вимушеної міграції, що потребує термінового перегляду наявних адміністративно-правових механізмів та запровадження комплексного правового інструментарію, здатного забезпечити ефективний захист

основоположних прав як громадян України, так і іноземців та осіб без громадянства.

Доцільно наголосити на тому, що у вітчизняному адміністративно-правовому дискурсі відсутнє цілісне комплексне дослідження, присвячене саме адміністративному захисту міграційних прав у контексті функціонування судово-правоохоронної системи. Дисертантка справедливо вказує на недосконалість чинного законодавства, колізійність нормативно-правової бази, відсутність належного розмежування компетенції між органами виконавчої влади, судами та правоохоронними структурами.

Авторка також обґрунтовує, що особливу гостроту проблема набуває у світлі імплементації європейських стандартів у міграційній політиці, реалізації норм міжнародного права та потреби адаптації адміністративного інструментарію до новітніх викликів. Зокрема, йдеться про необхідність запровадження ефективного контролю за процедурою в'їзду/виїзду, надання притулку, статусу внутрішньо переміщеної особи та відповідного правового супроводу діяльності органів контролю.

Обрана тема має також прикладне значення для сфери правотворчості, оскільки результати дослідження можуть бути використані у нормотворчій діяльності під час вдосконалення законодавства про міграцію, судову й правоохоронну практику, а також у діяльності профільних органів державної влади, що забезпечують реалізацію міграційної політики.

Таким чином, тематика дисертаційного дослідження Чернікової О. С. є надзвичайно актуальною, своєчасною та науково ваговою, вона відповідає сучасному рівню розвитку юридичної науки, зокрема в галузі адміністративного права і процесу, а також має важливе значення для подальшого розвитку механізмів захисту прав людини у сфері міграційних правовідносин.

Наукова новизна. Однією з визначальних ознак дисертаційного дослідження Чернікової Олени Сергіївни є безсумнівна наукова новизна, яка виявляється як у теоретико-концептуальному осмисленні предмета

дослідження, так і в результатах, що мають прикладне значення для удосконалення адміністративно-правового регулювання захисту міграційних прав людини в діяльності судових та правоохоронних органів.

Авторка вперше в юридичній науці здійснила комплексне дослідження адміністративно-правового механізму захисту міграційних прав у контексті взаємодії судових і правоохоронних органів, що є надзвичайно актуальним з огляду на воєнний стан, міграційну кризу та процес євроінтеграції України.

Новизна дисертації полягає у тому, що:

- вперше запропоновано авторське визначення поняття «адміністративний захист міграційних прав людини» як особливої форми публічно-правової діяльності, що реалізується судовими та правоохоронними органами з метою забезпечення дотримання прав і свобод особи у сфері міграційних правовідносин;

- виокремлено сутнісні характеристики цієї діяльності, серед яких: юрисдикційний характер, застосування інструментів адміністративного примусу, нормативна регламентованість та організаційна узгодженість суб'єктів реалізації;

- вперше систематизовано форми і способи реалізації міграційного захисту на рівні адміністративного судочинства, контрольно-наглядової діяльності, реєстраційно-дозвільних процедур та інших форм впливу;

- обґрунтовано концепцію класифікації адміністративно-правових засобів захисту міграційних прав залежно від джерела правового регулювання (законодавчі, підзаконні, міжнародно-правові), рівня застосування (національний, регіональний, індивідуальний) та змісту впливу (захисні, запобіжні, відновлювальні);

- визначено особливості адміністративно-правового статусу внутрішньо переміщених осіб як новітнього об'єкта адміністративно-міграційного захисту, що суттєво розширює предмет правового регулювання в означеній сфері;

- сформульовано авторське бачення організаційно-правових моделей взаємодії між судами, поліцією, міграційною службою, прикордонними та іншими правоохоронними органами у сфері забезпечення міграційних прав;
- обґрунтовано перспективні напрями адаптації міграційного законодавства до стандартів ЄС, зокрема у частині судового захисту мігрантів, протидії незаконній міграції та дотримання принципу недискримінації;
- удосконалено уявлення про функціональну роль адміністративного права у формуванні правових гарантій міграційної безпеки, яка трактується як частина національної безпеки держави.

Зазначені теоретичні положення не лише мають значення для подальшого розвитку науки адміністративного права, а й становлять інтерес для правозастосовної та нормотворчої діяльності, зокрема в межах реформування міграційної політики держави, діяльності судових та правоохоронних органів, а також реалізації зобов'язань України в межах міжнародно-правових угод.

Таким чином, дисертація Чернікової О. С. характеризується наявністю оригінальних наукових ідей, положень та підходів, які суттєво доповнюють сучасну адміністративно-правову доктрину в контексті міграційної проблематики та реалізації прав людини.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна. Дисертаційна робота Чернікової Олени Сергіївни є результатом комплексного дослідження складного правового явища - адміністративного захисту міграційних прав людини у діяльності судових та правоохоронних органів України. Усі наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані авторкою, належно обґрунтовані, логічно послідовні та відповідають сучасному рівню розвитку науки адміністративного права.

Аргументація положень базується на глибокому аналізі значного обсягу джерельної бази, законодавчих актів України, міжнародно-правових

документів, адміністративної та судової практики, офіційної статистики, а також праць вітчизняних та іноземних правників. У процесі дослідження авторка вдало використовує міждисциплінарний підхід, застосовуючи методи логіко-семантичного, системно-структурного, порівняльно-правового аналізу, документального аналізу, моделювання та прогнозування. Методологічна основа роботи є комплексною і відповідає сучасним вимогам до юридичних досліджень. Обрані методи корелюють з поставленими цілями та завданнями, що сприяє глибокому розкриттю досліджуваної теми.

Сформульовані висновки дисертаційного дослідження є логічним завершенням здійсненого аналізу, мають концептуальну завершеність, і разом з тим — відкривають перспективи для подальших наукових пошуків. Авторка підкреслює, що адміністративний захист міграційних прав людини не може обмежуватись лише формальним закріпленням повноважень органів влади — натомість, потребує комплексного інституційного забезпечення, адаптації до міжнародних стандартів та удосконалення адміністративних процедур.

Значна увага приділяється авторським пропозиціям і рекомендаціям, спрямованим на вдосконалення правового регулювання у міграційній сфері. Зокрема, пропонуються конкретні напрями оптимізації діяльності Державної міграційної служби України, МВС, ДПСУ, механізмів адміністративного судочинства у справах, пов'язаних з міграційними правовідносинами, а також реформування правового статусу внутрішньо переміщених осіб. Рекомендації вирізняються практичною спрямованістю, юридичною виваженістю та можуть бути використані як у правотворчій, так і правозастосовній практиці.

У роботі простежується системний підхід до виявлення колізій правозастосування, зокрема щодо дублювання норм, відсутності єдиної термінології, фрагментарності нормативно-правового регулювання.

Розв'язання зазначених проблем запропоновано через формування оновленої доктрини адміністративно-міграційного захисту.

Варто також зазначити, що обґрунтованість наукових положень підтверджена апробацією результатів дослідження на міжнародних і всеукраїнських конференціях, а також публікаціями у фахових наукових виданнях, що свідчить про рівень академічної доброчесності та відкритості до наукового діалогу.

Таким чином, дисертація Чернікової О. С. є вагомим науковим внеском у розвиток адміністративно-правової науки. Її положення не лише розширюють наукову базу в сфері дослідження, але й мають практичне значення для законотворчості, правозастосування та удосконалення публічного управління міграційними процесами. А сформульовані в дисертації положення, висновки та пропозиції є оригінальними, науково обґрунтованими, логічно вивіреними та мають істотне теоретичне і практичне значення для розвитку національної адміністративно-правової науки.

Відповідність дисертації вимогам, які пред'являються до наукового ступеня кандидата юридичних наук. За змістом, структурою, рівнем опрацювання джерельної бази, обґрунтованістю висновків і науковою новизною дисертаційне дослідження Чернікової О. С. повністю відповідає вимогам, що пред'являються до кваліфікаційних робіт на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Зокрема, слід зазначити, що структурно дослідження побудовано логічно, із дотриманням правил пропорційності, взаємовиключення і неперервності, розділи і підрозділи взаємопов'язані між собою, що дозволило автору послідовно і системно проаналізувати широкий спектр основоположних питань.

Мета і завдання, визначені автором у вступі, відповідають змісту дослідження та загальним висновкам. Водночас висновки, рекомендації та пропозиції мають конкретний характер і об'єднані провідною ідеєю, а саме дисертаційне дослідження виконане на належному рівні.

Повнота викладу матеріалів дисертації. Дисертаційна робота Чернікової О. С. є цілісним, завершеним і самостійно виконаним науковим дослідженням, що вирізняється актуальністю, методологічною виваженістю, високим рівнем наукової новизни, а також практичною значущістю отриманих результатів. Крім того, дослідження має логічну та чітку структуру, що складається зі вступу, трьох основних розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

У першому розділі обґрунтовано сутність та характерні риси адміністративного захисту міграційних прав людини. Авторка надає детальний аналіз адміністративно-правового механізму, форм і способів правозахисної діяльності, а також визначає її нормативне підґрунтя, акцентуючи на актуальних викликах, пов'язаних з масовими переміщеннями населення в умовах збройного конфлікту.

Другий розділ присвячено особливостям діяльності окремих судових, правоохоронних органів та органів контролю у сфері захисту міграційних прав. Ґрунтовно проаналізовано функції та повноваження ДМС, МВС, ДПСУ, а також розкрито роль громадських формувань у міграційно-захисній діяльності. Окремої уваги заслуговує характеристика адміністративно-правового інструментарію та механізмів контролю.

У третьому розділі дисертантка пропонує шляхи вдосконалення адміністративно-правових засад у досліджуваній сфері. Представлено позитивний закордонний досвід та надано авторські пропозиції щодо адаптації українського законодавства до європейських стандартів. Висвітлено перспективи розвитку правозахисного потенціалу судових та правоохоронних органів в умовах воєнного стану.

Результати дослідження належно апробовані - авторкою опубліковано понад 10 праць за темою дисертації, зокрема у фахових та міжнародних виданнях, що відповідає вимогам щодо апробації наукових результатів

Загалом, дисертація відповідає всім вимогам, що пред'являються до наукових кваліфікаційних робіт на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, а саме:

- має належно сформульовану наукову мету і завдання, що логічно реалізуються у структурі дослідження;
- характеризується високим рівнем обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, які відповідають сучасному стану науки адміністративного права;
- ґрунтується на широкому масиві нормативно-правових актів, міжнародних джерел, доктринальних праць, статистичних даних і правозастосовної практики;
- демонструє самостійність наукового мислення здобувачки, вміння користуватися сучасним понятійно-категоріальним апаратом та юридичною методологією;
- має високий ступінь апробації - результати оприлюднено на конференціях, вивірено у рецензованих наукових публікаціях, а також підтверджено актами впровадження в освітній, науковий та правозастосовний процес;
- відповідає профілю спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право, оскільки предметом дослідження є саме адміністративно-правові засади реалізації захисної функції держави у сфері міграційних правовідносин.

Дискусійні положення та окремі недоліки дисертаційної роботи щодо її змісту та оформлення. Попри загальну високу наукову якість дисертаційної роботи Чернікової О. С., доцільно висловити деякі зауважень, що мають дискусійний характер та потребують додаткового роз'яснення.

1. Авторкою недостатньо висвітлено питання застосування принципу пропорційності в контексті адміністративно-правового захисту міграційних прав. Це принципово важливий аспект, оскільки його належне використання суттєво впливає на якість та ефективність правозастосовної практики

судових і правоохоронних органів, зокрема, у світлі практики Європейського суду з прав людини. Враховуючи значення цього принципу для гарантування фундаментальних прав особи, необхідно було представити конкретні приклади його застосування або недоліки у цій сфері (стор. 60-84).

2. У дисертації недостатньо глибоко розкрито взаємодію судових та правоохоронних органів з іншими суб'єктами адміністративно-правового захисту міграційних прав людини, такими як громадські організації, органи місцевого самоврядування, міжнародні установи та інститути громадянського суспільства. Враховуючи актуальність цього питання, особливо в умовах децентралізації та європейської інтеграції України, важливо було б здійснити більш детальний аналіз ролі кожного із зазначених суб'єктів, що дозволило б створити повнішу і більш обґрунтовану модель адміністративно-правового захисту міграційних прав людини (стор. 88-102).

3. Неопрацьованість правових аспектів цифровізації у сфері міграції - з огляду на сучасні виклики, питання електронного урядування, автоматизації реєстраційних процедур та створення єдиних електронних реєстрів мають бути невіддільною частиною адміністративного захисту. У тексті дисертації (зокрема, на стор. 184-186) цей аспект лише побіжно згадується, хоча має стратегічне значення в умовах цифрової трансформації публічного управління.

4. Рекомендується: 1) Розширити аналіз питань захисту прав окремих вразливих категорій мігрантів, зокрема дітей, жінок та осіб з інвалідністю. Доцільно було б окремо виділити специфіку захисту кожної категорії, визначити наявні проблеми та представити конкретні пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правової бази і практики роботи судових та правоохоронних органів з такими особами: 2) Докладніше розглянути питання інформування населення та мігрантів щодо їхніх прав і обов'язків у контексті міграційного законодавства. Особливу увагу слід приділити

створенню ефективних інформаційних кампаній та розробці зрозумілих інформаційних матеріалів, що сприятиме підвищенню рівня правової обізнаності мігрантів і населення.

Загальні висновки. Зміст дисертаційної роботи висвітлений повно, систематично, послідовно, виклад запропонованих в роботі положень базується на ґрунтовному опрацюванні літературних джерел. Авторка обґрунтувала власні висновки проведеного дослідження, які є суттєвим внеском у розвиток адміністративного права України. В цілому, дисертація є самостійним, завершеним науковим дослідженням.

Отже, дисертація Чернікової Олени Сергіївни на тему: «Адміністративний захист міграційних прав людини у діяльності судових та правоохоронних органів України» є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що вирішують конкретне наукове завдання та має суттєве значення для науки адміністративного права, тобто за своєю актуальністю, новизною постановки та вирішенням досліджених проблем, теоретичним рівнем і практичною корисністю, достовірністю і обґрунтованістю одержаних результатів повністю відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, а її авторка заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Підпис В'ячеслава засвідчую:
прізвище

Начальник ВК

Дерев'яний

Офіційний опонент:

начальник відділу науково-організаційного
забезпечення діяльності президії, відділень
та наукових установ НАПрН України,
доктор юридичних наук,
старший дослідник

В'ячеслав ПОЛТАНСЬКИЙ

[Handwritten signature of Vyacheslav Poltanskyi]